

ЄПРИНЦЕВ П. С.,

кандидат юридичних наук, доцент, проректор
*Криворізького навчально-наукового
інституту,*
директор
*Донецького державного університету
внутрішніх справ,*
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9790-9565>

УДК 343.341+343.237

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.6.51>

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

У статті наголошено, що глобалізація транснаціональної організованої злочинності характеризується процесом інтенсифікації транснаціональної злочинності та транскордонного впливу організованих злочинних угруповань на сфери суспільного розвитку. Такі тенденції глобалізації злочинності свідчать про активне залучення України до процесів транснаціональної криміналізації і, перш за все, економічного та політичного характеру. Це становить загрозу для національної безпеки та зумовлює необхідність інтеграції кримінологічної, правової, економічної, зовнішньої і безпекової політик, активізації міжнародних зусиль щодо протидії факторам та ефектам глобалізації злочинності. Доведено, що організована злочинність може вважатися транснаціональною, якщо вона: виходить за межі однієї держави, використовує кримінальні зв'язки в інших країнах для реалізації злочинних планів; її здійснюють організовані та відповідним чином структуровані кримінальні суб'єкти, які мають зовнішній та внутрішній контур злочинної комунікації; в її основі лежить інтелектуальна складова, яка дає змогу здійснювати злочини у сфері економіки, торгівлі та фінансів в інших сферах суспільного життя на високому рівні із залученням передових інформаційних технологій, сучасних транспортних засобів, професіоналів, які за видом своєї професійної діяльності не належать до злочинного світу.

Основу транснаціональної злочинності становлять злочинні організації та угруповання, що спираються на розвинуті мережі у різних країнах та регіонах світу. Крім того, частина суб'єктів транснаціональної злочинності являє собою симбіоз злочинних організацій і держави, де остання через свої органи використовує злочинні кошти, способи й види діяльності для досягнення власних цілей або повністю залежить від таких організацій, які, у свою чергу, використовують державну політику для прикриття сутності своєї діяльності. Основними способами її функціонування і захисту від соціального контролю є корупція, насильство, широке проникнення її представників в органи влади і управління.

Ключові слова: транснаціональна злочинність, організована злочинність, протидія злочинності, міжнародне співробітництво, правоохоронні органи, запобігання злочинам.

Yepryntsev P. S. Problems of combating organized transnational crime

The article emphasizes that the globalization of transnational organized crime is characterized by the process of intensification of transnational crime and the cross-border influence of organized criminal groups on the spheres of social development. Such trends in the globalization of crime testify to the active involvement of Ukraine

in the processes of transnational criminalization and, above all, of an economic and political nature. This poses a threat to national security and makes it necessary to integrate criminological, legal, economic, foreign and security policies, intensify international efforts to counter the factors and effects of the globalization of crime. It has been proven that organized crime can be considered transnational if it: goes beyond the borders of one state, uses criminal connections in other countries to implement criminal plans; it is carried out by organized and appropriately structured criminal entities that have an external and internal circuit of criminal communication; it is based on an intellectual component that makes it possible to commit crimes in the sphere of economy, trade and finance in other spheres of public life at a high level with the involvement of advanced information technologies, modern vehicles, professionals who do not belong to the criminal world by the nature of their professional activity .

The basis of transnational crime is criminal organizations and groups based on developed networks in different countries and regions of the world. In addition, some of the subjects of transnational crime represent a symbiosis of criminal organizations and the state, where the latter, through its bodies, uses criminal means, methods and types of activities to achieve its own goals or is completely dependent on such organizations, which, in turn, use state policy to cover the essence of their activities. The main ways of its functioning and protection from social control are corruption, violence, widespread infiltration of its representatives into authorities and management.

Key words: *transnational crime, organized crime, combating crime, international cooperation, law enforcement agencies, crime prevention.*

Шлях України до європейського співтовариства, динамічний розвиток міжнародного співробітництва нашої держави з іноземними країнами в економічній, культурній, інформаційній площині породжують нові загрози і виклики, які виникають на тлі активізації співпраці українського злочинного світу з організованими злочинними угрупованнями в країнах дальнього та ближнього зарубіжжя. Ситуація, що склалася під впливом цивілізаційних, історико-політичних, культурних та економічних факторів, ставить перед вітчизняною кримінологією нові завдання, актуалізує питання, пов'язані з розробленням науково-практичних підходів до аналізу проблем, спричинених розвитком транснаціональної злочинності. Транснаціональні організовані угруповання на сьогодні діють на території більшості країн світу й постійно розширюють масштаби та сфери організованої злочинної діяльності, збільшуючи тим самим єдиний кримінальний простір.

На початку ХХІ ст. транснаціональна злочинність набуває принципово нових рис, сучасні злочинні транснаціональні організації виходять за межі економічної злочинної діяльності, втручаються в політичні процеси, зазіхають на безпеку особистості, суспільства, держави, що в концентрованій формі можна спостерігати в сучасній Україні. Саме на теренах нашої держави корупція та політика, злочинність та економіка, національні інтереси створили глобальну модель транснаціональної організованої злочинності, осмислення витоків та стану якої слід вважати актуальною проблемою як національної, так і світової кримінології. В Україні транснаціональна злочинність, мабуть вперше у світовій практиці, довела свою здатність не просто створювати загрозу національній безпеці, але реалізовувати цю загрозу у практичній площині: змінювати кордони, окупувати за допомогою військової сили значні території, претендувати на роль політичного лідерства та вимагати визнання як повноцінних суб'єктів міжнародного права [1, с. 12].

Термін «транснаціональний», як правило, використовується для позначення потоків інформації, грошей, фізичних об'єктів, людей або інших матеріальних або нематеріальних ресурсів через державні кордони, при цьому принаймні один із суб'єктів цього процесу не подає держава [2, с. 873]. Злочинні організації більше займаються операціями, що припускають необхідність перетинання національних держав [3, с. 631].

Заборона на товари і послуги ніколи повною мірою не стримувався національними межами. Адже недарма «контрабанду» найчастіше іменують другою найдавнішою професією у світі. Крім того контрабандні операції останнім часом спрямовані не тільки на обхід існуючих тарифів і податків на законну продукцію, але й усе частіше містять у собі торгівлю забороненими товарами.

Високі прибутки від незаконного обороту наркотиків у сполученні зі швидким розширенням ринку наркотиків у 80-х роках призвели до такого положення, коли «нарко-доллар» початків набувати таке ж економічного значення, як і «нафто-доллар» у 70-х роках.

У Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності наголошено, що транснаціональні операції дозволяють злочинним організаціям одержувати доступ на вигідні ринки і знаходити шляхи проникнення на них, при цьому вони як і раніше діють із тих районів, де почувають себе щодо недосяжними для правоохоронних органів. Прибутки від злочинної діяльності вони також спрямовують по каналах світової фінансової системи, використовуючи для цього в основному «податкові захистки» і центри банківської діяльності з щодо м'яким регулюванням [4; 5, с. 138].

Така діяльність набуває дуже значних масштабів, що дозволяє говорити про появу так названих «транснаціональних злочинних організацій», тобто організованих злочинних груп, що базуються в одній державі і діють в одній або декількох іноземних державах зі сприятливою ринковою кон'юнктурою. Такі організації стають важливими учасниками світової економічної діяльності і грають ключову роль у заборонених законом сферах (наприклад, у виробництві наркотиків і торгівлі ними), що придбали глобальні масштаби і приносять прибуток, що перевищує розмір валового національного продукту деяких що розвиваються і розвили держав.

Транснаціональні злочинні організації по ряді ознак істотно відрізняються від транснаціональних корпорацій. Насамперед транснаціональні корпорації можуть використовувати ті або інші економічні стимули найчастіше діють немилосердно в прагненні домогтися своїх економічних цілей, проте порушення закону створеними на законних основах корпораціями є скоріше винятком, чим правилом. На відміну від них порушення закону транснаціональними злочинними організаціями є нормою і їхньою основною ознакою. Хоча такі організації можуть вкладати кошти в законні підприємства або займатися дозволеною законом діяльністю, для них протиправна діяльність є, як правило, що визначає [6, с. 46].

Засоби, до яких ці два види організацій удають для того, щоб одержати доступ до ринку, істотно відрізняються. У пошуках глобальних ринків транснаціональні злочинні організації відрізняються від транснаціональних корпорацій не стільки сутністю, скільки ступенем презирства до національних меж і прагненням до незалежності. Проте використовуваними ними засоби істотно відрізняються друг від друга. Якщо легальні корпорації одержують дозвіл на ведення операцій на суверенній території в ході переговорів з урядами, то злочинні організації одержують доступ на відповідні ринки не заручившись їх згодою, а скоріше обхідним шляхом, постійно прямуючи не потрапляти в поле зору правоохоронних органів, покликаних виявляти, відслідковувати та припиняти їх операції.

Іншим важливим елементом є застосування корупції і насильства. Хоча корпорації удають часом до використання сили або підкупу, для злочинних організацій такі прийоми стали звичайною нормою поведіння. Застосування насильства має на меті залякати або усунути суперників у тієї або іншій сфері бізнесу, а також уряди і правоохоронні органи, що намагаються протидіяти операціям транснаціональних злочинних організацій. Насильство служить також засобом підтримки порядку і дисципліни усередині подібних організацій [7, с. 107; 8, с. 18].

Крім того, карні організації не тільки займаються постачаннями забороненої продукції, але також і розкраданням легально виробленого товару. Широко поширена практика розкрадань складає іншу відмінність транснаціональних злочинних організацій від законних транснаціональних корпорацій. Прагнення зводити до мінімуму можливий ризик і витягти максимальний прибуток, характерні для транснаціональних злочинних організацій, що

цілком відповідає цілям легального бізнесу. Відмінність полягає лише в тому, що ступінь ризику, що готові прийняти на себе злочинні організації, значно перевищує той гаданий ризик, що приймають на себе корпорації, що діють у сфері законного бізнесу. Крім того, прийняті злочинними організаціями заходи для зниження ступеня ризику самі по собі націлені на державні заснування. Справжнє положення, скоріше нагадує олігополістичний ринок, на якому угруповання різноманітного розміру і значення суперничають між собою в ланцюгах одержання прибутків [9].

Причини розвитку транснаціональних злочинних організацій експерти ООН зв'язують із появою відповідних можливостей на глобальному рівні, що обумовлено довгостроковими тенденціями розвитку у світовій політиці й економіці і сприяло утворенню множини транснаціональних організацій. У результаті збільшення взаємозалежності держав, спрощення міжнародних поїздок і зв'язків, підвищення ступеня прозорості національних меж і формування світових фінансових мереж з'явилися світові ринки збуту як законної, так і незаконної продукції. Розмах такої діяльності можна вважати в значній мірі відбитком можливостей, що з'явилися в результаті перебудови міжнародних відношень, і змін, що пройшли в самих державах. Транснаціональні злочинні організації в однаковому ступені є як причиною, так і слідством важливих перерв у глобальній політиці й економіці. Експерти ООН приводять дані, що можуть дати більш ясне уявлення про темпи зміни світового ринку: зросла швидкість міжнародних перевезень і їхнє спрощення істотно розширили можливості «людей і товарів по подоланню національних меж; розвиток міжнародної торгівлі, чому сприяло введення системи вільної торгівлі в повоєнний період, призвело до значного збільшення обсягу імпорту й експорту товарів і послуг. У 1970 році обсяг світового імпорту склав 330 940 млн. долл. США. До 1980 року цей показник досяг 2 047 303 млн. долл. США, а до 2020 року виростив до 5 533 383 млн. долл. США. Крім того, у міру розвитку технології контейнерних перевезень розширилася і практика використання контейнерів для контрабанди великих обсягів заборонених товарів, включаючи наркотики, що свідчить про спроможність транснаціональних злочинних організацій використовувати у своїх цілях легальну торгівлю [10].

Інший особливістю процесу, що викликає занепокоєння, світової інтеграції в умовах, коли світ дійсно стає тісним, є посилення міграції й утворення мережі етнічних діаспор, що з великою вигодою для своїх операцій використовують злочинні організації. Хоча більшість емігрантів безсумнівно, ставиться до категорії законослухняних громадян, міграція значною мірою сприяла формуванню структур мережі поширення заборонених законом товарів. Райони з етнічно однорідним населенням стають джерелом поповнення рядів транснаціональних злочинних організацій, що базуються в тій або іншій країні, що можуть використовувати у своїх інтересах національно-патріотичні почуття етнічних груп, особливо в тих випадках, коли повної інтеграції груп іммігрантів у їхній країні, що прийняла, не відбулося. Навіть випадкова участь у злочинній діяльності або віддаленій причетності до неї можуть принести значно великі результати, ніж законні економічні операції. Крім того, проникнення в етнічне середовище надзвичайно утруднено. Мовні та культурні бар'єри являють собою свого роду механізми самозахисту, що підкріплюються родинними зв'язками і підозрілістю, що завжди існувала, до органів влади [11, с. 201].

Всі ці особливості, по висновку експертів ООН, і утворюють нові можливості для транснаціональної злочинності. Масштаби світової економічної діяльності, наприклад, дозволяють приховувати незаконні угоди, проекти і перевезення при здійсненні відповідних законних операцій. У той же час розвиток світової фінансової системи дозволяє злочинним організаціям оперативної, легко й щодо безкарно переправляти прибутки від своїх незаконних угод. «Відмивання» грошей є лише одним із проявів більш серйозної і масштабної проблеми, із яким зштовхуються держави у своїй діяльності по відновленню контролю за загальносвітовою фінансовою мережею, що функціонує по логічних законах ринку й аж ніяк не завжди готова підпорядковуватися національним інтересам або мірам централізованого або навіть узгодженого керівництва [12, с. 49].

Експерти ООН відзначають, що єдиний моделі транснаціональної злочинної організації не існує. Такі угруповання різняться за формою і розмірами кваліфікації і спеціалізації. Вони діють у різноманітних регіонах і на ринках різних товарів і використовують саму різноманітну тактику і механізми, обходячи обмеження і ховаючись від правоохоронних органів. Діапазон транснаціональних злочинних організацій надзвичайно широкий: від організації з жорсткою структурою до більш гнучких і динамічних мережних структур. З погляду ведення ділових операцій їхній структурний діапазон також надзвичайно широкий: від «корпорацій» до місцевих спеціалізованих «фірм». Наприклад, структура картелю наркобізнесу, що базується в колумбійському місті Кали, мабуть; найбільше близька за своїм характером до формальної структури корпорації, заснованої на суворій ієрархії, діловій спеціалізації і плануванні майбутньої діяльності. Це достатньо значна організація - хоча в ній використовується множина різноманітних і не пов'язаних один з одним допоміжних угруповань, - який проводить широкомасштабні міжнародні операції. На рівні оптової і роздрібною торгівлі картель складається з дрібних груп, що здійснюють діяльність на місцях, ведуть суворе фінансове урахування і повертають засобу, отримані від торгівлі наркотиками, своїм керівникам. У структуру цієї організації входять надзвичайно гнучкі організації, що виступають у якості кур'єрів і беруть участь лише в тих етапах наркобізнесу, що пов'язані з перевезенням наркотиків [13, с. 125].

Транснаціональні злочинні організації експерти ООН «розрізняють і по сфері їхньої діяльності. Наприклад, нігерійські організації беруть участь у багатьох видах злочинної діяльності, включаючи підробку кредитних карток і шахрайство. Азіатські злочинні організації, такі, як «якудза» у Японії і «тріади» у Китаї, також мають у своєму арсеналі повний набір засобів протизаконної діяльності. На відміну від них колумбійські картелі зосередили свою увагу на наркобізнесі і на тому, що з ним пов'язано. Вони удають до корупції, насильству і відмиванню грошей лише в інтересах власного бізнесу [14, с. 53].

Хоча транснаціональні злочинні організації є по істоті «цілком незалежними» структурами, вони усе ж йдуть на спілку з іншими злочинними організаціями, терористичними, угрупованнями, а іноді навіть з урядами. Характер, цілі, сфери діяльності і вплив цих спілок недостатньо добре вивчені. Проте вони свідчать про те, що тепер ці організації використовують більш витончені методи діяльності і приймають старанно продумані міри з метою розширення своїх можливостей і максимального забезпечення своєї невразливості. Крім того, для цих організацій нерідко характерні дуже гарне ділове чуття, діюча система керування, заснована на щедрому матеріальному стимулюванні і суворих заходах покарання, ефективна розвідувальна і контррозвідувальна діяльність і велика гнучкість.

Серед аналізованих транснаціональних злочинних організацій експерти ООН виділяють сицилійську й італійську мафії як такі, що мають одну з самих складних таємних структур. Мафії давалися різні визначення, якимось: «різновид злочинного співтовариства; історична реальність; сукупність «культурних традицій, використовуваних у своїх інтересах; або силова структура, що взаємодіє, із правовою системою в найрізноманітніших формах [15; 16].

Стосовно до Італії під цим словом звичайно розуміється сицилійська мафія або «Коза ностра», неаполітанська «камора», що складається переважно з місцевих злочинних організацій, колумбійські «картелі», що складається із сімейних кланів і займається контрабандою тютюну, наркотиків і викраденням людей, а також «Сакра корона уніта» з Апулії, створена «Коза побудуй» для використання морського узбережжя цього регіону з метою незаконного обороту наркотиків. Проте найбільше помітною з них, безумовно, є «Коза ностра». У основі діяльності «Коза ностри», як і інших італійських злочинних угруповань, лежать закон мовчання і тісні зв'язки, що мають подекуди функціональний характер, інколи сімейно-особистий і засновані на страху.

Хоча деякі китайські «тріади» здійснюють свої операції на материковій частині Китаю, вони базуються переважно на території Гонконгу, що є місцем базування організації «Сунь Е Він», «14К» і «Група В», у той час як організація «Юнантед бамбу» базується

в китайській провінції Тайвань. Відповідно до деяких оцінок, у Гонконгу нараховується біля 160 000 членів «тріад», що ставляться до 50 різноманітних організацій.

«Тріади» займаються багатьма видами злочинної діяльності, включаючи здиство, незаконний оборот наркотиків, проституцію й азартні ігри. Вони розташовують також широкою закордонною мережею, що дозволяє їм без праці займатися транснаціональною злочинною діяльністю.

Японська «якудза», або, як її називають «боріокудан» часто удає до насильницьких злочинів, і її діяльність у місці свого базування є значно більш помітною, чим діяльність більшості інших злочинних організацій. У «якудзу» входять декілька значних організацій, серед яких лідирує «Ямагучи-гумі», що нараховує понад 26 000 члени в складі 944 менше значних банд. Другий по чисельності гангстерським угрупованням є «Інагава кай», що має у своїх рядах понад 8 600 члени, за ній випливає «Сумієши кай», що об'єднує виникнення із вище 7 000 членів. Для «якудзи» характерна широкомасштабна міжособна боротьба між її різноманітними угрупованнями, проте це не мішає їй впроваджуватися в сферу законного підприємництва і займатися корупцією в рамках політичної системи.

Унікальними в багатьох відношеннях є колумбійські картелі. На відміну від більшості інших транснаціональних злочинних організацій, що здійснюють, як правило, найрізноманітнішу злочинну діяльність, картелі займаються винятково наркобізнесом. На практику картелі - що особливо характерно для калійського картелю, що сьогодні займає пануюче положення в сфері кокаїнового наркобізнесу - створили більш високо організоване корпоративне і злочинне середовище, чим будь-яке інше угруповання. Організований ними бізнес ґрунтується на таких ефективних принципах керування, як спеціалізація і поділ праці.

У своїй діяльності в Колумбії і Сполучених Штат Америки картель використовує вузькоспеціалізовану структуру з поділом між осередками таких функцій, як матеріально-технічне забезпечення, збут і т.д., а також збір лише тон інформації, що дійсно необхідна картелю. Такий модульний підхід дозволяє обмежити збиток, що може бути нанесений картелю правоохоронними органами; навіть у випадку упровадження своїх співробітників в одну з таких груп і її ліквідації можливості правоохоронних органів розвинути досягнутий успіх і продовжити упровадження своїх співробітників у картель залишаються обмеженими.

Нігерійські злочинні організації займаються широкомасштабним оборотом наркотиків, і, відповідно до існуючої інформації, по обсязі ввозу героїна в Сполучені Штат Америки поступаються лише китайцям.

Замість із тим злочинна діяльність нігерійців не обмежується незаконним оборотом наркотиків. Нігерійські організації займаються також широкомасштабним шахрайством і здиством, у тому числі підробкою кредитних карток і шахрайствами, пов'язаними з діяльністю комерційних банків і програмами помочі по лінії уряду. Вони процвітали у виготовленні фіктивних посвідчень особи, що дозволяють їм здійснювати такі операції, як використання підроблених чеків для одержання неінкасованих сум, одержання субсидій на утворення, шахрайство з метою одержання соціальних пільг, одержання облудним шляхом страхових виплат і засобів за допомогою електронного переказу.

Злочинні організації вже в силу самої своєї природи підривають цивільне суспільство, загострюють напруженість у внутрішній політиці і створюють погрозу для нормального функціонування державного керування і підтримки правопорядку. Їхня діяльність особливо ефективна, якщо уряд вже ослаблений або є нестабільним, причому злочинні організації ще більш загострюють нестабільну обстановку. Транснаціональна організована злочинність і що беруть участь у ній злочинні організації кидають усе більш серйозний виклик спробам забезпечити регулювання глобальної політичної системи і встановити кодекси поведінки, принципи стриманості, або відповідальності. Режимми, установлені для того, щоб перешкодити поширенню ядерної, хімічної і біологічної зброї, а також технологій, використовуваних для створення балістичних ракет, у величезному ступені залежать від співробітництва між постачальниками і спроможності ізолювати окремі держави, що ринуться в що б ні стало роздобути такий потенціал, ставши дійсними відщепенцями.

Сформована обстановка потребує прийняття ефективних спільних мір протидії, використання сформованих у попередні роки фахових контактів, інформаційних, науково-тех-

нічних і інших можливостей і створення ефективного механізму запобігання кримінальним правопорушенням.

У рамках боротьби з транснаціональною злочинністю актуальним питанням залишається розроблення «Конвенції про боротьбу проти транснаціональної організованої злочинності» та створення Центрального координаційного центру для збору інформації про законодавчі та інші заходи, прийняті на національному рівні, аналіз їх ефективності та усунення недоліків.

Конвенція могла б також передбачати створення або на національному, або на міжнародному рівні спеціальних фондів для економічної компенсації жертвам організованої злочинності в тих випадках, коли така компенсація не може бути стягнена з винної особи. Кінцева ціль міжнародного співробітництва полягає в забезпеченні того, щоб: транснаціональні злочинні організації зштовхувалися з підвищеним ризиком; законні підприємства чинили опір; система правосуддя була невразлива для корупції; припинення злочинної діяльності через ризик виявлення тощо.

Література

1. Жаровська Г. П. Транснаціональна організована злочинність в Україні: феномен, детермінація, протидія: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2018. 568 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
3. Українська кримінологічна енциклопедія / за заг. ред. В. В. Чернея, В. В. Сокурєнка; упоряд. О. М. Джу́жа, О. М. Литвинов. Харків – Київ: Харк. нац. ун-т внутр. справ; Нац. акад. внутр. справ, кримінологіч. асоц. України, Золота миля, 2017. 804 с.
4. Конвенція ООН против транснациональной организованной преступности от 15 нояб. 2000 г. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_789
5. Войнаровський Д. Р. Транснаціональна злочинність та боротьба з нею. *Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у сучасних умовах*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 12 жовт. 2007 р.). Дніпропетровськ, 2007. С. 134–140.
6. Уільямс Ф. Транснаціональні кримінальні організації: стратегічні зв'язки. *Спостерігач*. 1995. № 17. С. 40–48.
7. Погорєцький М. А. Організована злочинність в Україні: тенденції розвитку та заходи протидії. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією*. Київ, 2007. № 16. С. 99–111.
8. Трепак В. М. Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 444 с.
9. Вербенський М. Г. Транснаціональна злочинність : кримінологічна характеристика та шляхи запобігання: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2010. 503 с.
10. Відмивання грошей в Україні: Держфінмоніторинг оприлюднив шокуючі цифри. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/finance/business-and-finance/vidmivannya-groshej-v-ukraini-derzhfinmonitoring-oprilyudniv-shokuyuchi-tsifri.htm>
11. Зелінська Н. А. Міжнародно-правова концепція міжнародного злочину: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2006. 486 с.
12. Актуальні проблеми протидії міграції, тероризму та злочинності у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції / за заг. ред. академіка НАН України, д-ра техн. наук. В. П. Горбуліна. Київ: Нац. акад. СБ України, 2005. Вип. 13. 346 с.
13. Скулиш Н. Є. Транснаціональні злочинні організації: поняття, структура, стан. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 2005. Вип. 282. С. 120–124.
14. Жаровська Г. П. Основні моделі транснаціональних злочинних організацій. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 49–60.
15. Лизогуб Б. В. Організовані злочинні угруповання: класифікація та заходи протидії: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2004. 259 с.
16. Організована злочинність в Україні та країнах Європи: навч. посіб. / Джу́жа О. М., Василевич В. В., Кулакова Н. В. та ін.; за заг. ред. проф. О.М. Джу́жі. Київ: Київськ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 247 с.

